



Nejstarší listina uložená v budově Národního archivu na Chodovci pochází z roku 1209

za čest, že jejich cenné písemnosti budou natrvalo uloženy v Národním archivu. Listinné dokumenty přebíráme i tak, že je vykupujeme...

Národní archiv se tedy těmito cestami stává majitelem vzácných dokumentů?

Ne vždycky je tomu tak. Jednou z možností, kterou využívají zejména právnické osoby – především zájmové spolky – je uložení vzácných dokumentů v našich depozitářích. Vlastníkem zůstávají v takových případech původci, kterým o jejich sbírky Národní archiv pečuje. Tyto fondy naši archiváři uspořádají, pořídí k nim příslušnou dokumentaci a poté jsou uloženy v klimatizovaných depozitářích. Na základě příslušných smluv tak dostáváme možnost, aby vzácné historické prameny mohly být dále badatelsky využívány.

Sami původci – tedy majitelé sbírek – se

paměť NÁRODA

„Diplomat si nemusí myslet, co říká, ale musí myslet na to, co říká.“ Právě tak to kdysi řekl Kliment Václav Nepomuk Lothar Metternich – kníže, vévoda z Portelly, významný rakouský diplomat a státník...

Úvodní citát jsme nevybrali náhodou. Rodinný archiv Metternichů, uložený v budově Národního archivu v Praze na Chodovci, patří mezi nejvzácnější listinné poklady, které jeho depozitáře ukrývají. Součástí archivu Metternichů je i nejstarší listina, kterou krásná, moderní budova na Chodovci ukrývá. Dokument pochází z roku 1209, kdy děkan a konvent kostela Panny Marie v Čáchách uzavírají s převorem a konventem ženského kláštera ve Vallendar a farářem v Kesselheimu dohodu, že dvůr v Otzenhausen bude osvobozen od desátku, protože jeptišky darovaly faráři v Kesselheimu vinici. Pergamen i originální pečeti vyšly z dílen restaurátorů tak krásně „omlazené“, jako by ani nepocházely ze samého počátku třináctého století.

Kníže Metternich, známý v našich zemích jako absolutistický despota, měl ušlechtilého koníčka.

„Toto je například dopis, který napsal Ludwig van Beethoven.“ ukazuje na jasně čitelný podpis geniálního skladatele PhDr. Jiří Křesťan, CSc., vedoucí oddělení fondů nestátní proveniencie Národního archivu. Sběrka autografů, která se v rodinném archivu Metternichů spolu s jinými originálními listinami dochovala, ukrývá i další unikátní korespondenci – mezi podpisy jsou i takové osobnosti, jakou byl například věhlasný Giacomo Casanova...

Jak se k vám vzácný archiv rodiny Metternichů dostal? ptáme se PhDr. Jiřího Křesťana.

Rodina Metternichů u nás mívala sídlo svého panství. Po roce 1945, kdy byla provedena pozemková reforma, se stalo zmíněné panství majetkem našeho státu – tak se k nám dostal tento vzácný rodinný archiv. Podobný osud měl i archiv rodiny toskánských Habsburků. Ten se, jakožto majetek panovnického rodu, stal již po první světové válce majetkem státu.

Bohaté sbírky Národního archivu se rostou i dalšími cestami...

Mnohé rodinné i jiné soukromé sbírky často dostáváme darem. Řada lidí si považuje

tak mohou ke svým dokumentům u vás vracet. Využívají tuto možnost?

To se stává poměrně často. Navštívil nás například pan profesor Pavel Machotka, který po roce 1948 žil v exilu. Mezi písemnostmi svého tatínka, vůdce Pražského povstání, které jsou uloženy u nás, našel například opisy svých školních vysvědčení, své dopisy, které otci psal. Nemohl uvěřit, že ještě existují památky z jeho dětství a měl pochopitelně obrovskou radost. Lidé vidí, že v našich archívech jsou dokumenty zachovány na věčné časy bez ohledu na to, jak se může měnit společenské zřízení. Státní archivy jsou pro historické dokumenty určitá jistota, skála, o kterou se rozbíjejí vlny revolucí a dalších převratných událostí.

Nejstarší dokumenty obsahuje, pokud víme, takzvaný Korunní archiv. Které písemnosti patří naopak mezi nejnovější?

Od Korunního archivu vede státní linie k současným dokumentům vlády, ministerstev, ústředních úřadů... Naše oddělení je vlastně druhá linie, linie soukromoprávních původců. Máme na starosti dokumenty politických stran, spolků, nadací, rodinné i osobní archivy a podobně. Mezi nejnovější dokumenty patří například „Prohlášení Koordinačního centra Občanského fóra a Koordinačního výboru Veřejnosti proti násilí“ ze dne 7. prosince 1989.

Pátrání v archivech může být někdy napínavá četba nejen pro odborníky?

Vedle úředních spisů s razítky – většinou strohých a šedivých – u nás můžete nahlédnout do soukromého života výjimečných lidí, kteří utvářeli dějiny tohoto státu. Význační politici a další osobnosti se vám pojednou nasvítí z úplně jiného zorného úhlu. Z jejich soukromé korespondence překvapivě zjistíte, že některé skutečnosti – známé například z učebnic dějepisu – se v skutečnosti odehrávaly jinak, než se vám původně jevily. Z úřed-



Casanova

...mezi podpisy unikátní sbírky najdeme i takové osobnosti, jakou byl například věhlasný Giacomo Casanova...

Můžete zmínit nějaký příklad z nedávné doby?

Teď jsme například do Národního archivu dostali zapůjčenou pozůstalost ministerského předsedy Antonína Švehly. Tento fond jsme uspořádali, „zmikrofilmovali“, pořídili jsme k němu rejstříky s katalogem. Sběrka má několik kartonů, kde je popsán každý dopis. Vzácná korespondence obsahuje například dopisy T. G. Masaryka, Karla Čapka, Karla Kramáře, Edvarda Beneše a řadu dalších. Každý dokument má obrovskou historickou i výpovědní hodnotu.

Dokumenty, které se k vám dostanou, ale nemusí být vždycky pravé?

I to se může stát. Zásadní listinné prameny konzultujeme s pracovníky Kriminálního ústavu. Ve sbírkách jsme například našli dokument, který vypadal jako originál Mnichovské dohody. Kolegové z Kriminálního ústavu podrobili tuto listinu zkoumání a zjistili, že se jedná pouze o naprosto dokonalou kopii zmíněného dokumentu.

Národní archiv pořádá mimo jiné aktivity také akce, které jsou pro jeho účastníky nezapomenutelnou událostí...

Za všechny uvedu alespoň jeden příklad z nedávné doby. Za druhé světové války existovaly ve Velké Británii československé školy pro děti emigrantů, kteří od nás museli uprchnout před nacisty. Žáci a studenti těchto škol spolu po celá léta udržovali vzájemný kontakt. Tito, dnes již většinou staří lidé, se dohodli, že věci, které si ze školy uchovali, shromáždí a uloží je v našem Národním archivu. Utřídněné učebnice, dopisy a další písemnosti, které tvoří bohatou a jedinečnou sbírku, poté přivezli do Prahy. Při setkání, které jsme připravili, nám bývalí studenti svůj archiv předali do úschovy. Bylo to lidsky

Listina povyšující roku 1813 hraběte Metternicha do dědičného stavu knížecího



Volební lístky z května roku 1938

ních spisů například nevyčtete, že někteří lidé byli ke svému, pro nás dnes mnohdy nepochopitelnému, jednání donuceni okolnostmi. Proto, aby byly historické události dochovány v širokém úhlu pohledu, se snažíme s původci navazovat kontakty, dokud ještě žijí, anebo vyhledávat rodiny lidí, které důležité archiválie uchovávají. Cílem naší práce je dochovat vzácné dokumenty pro budoucí generace.

silné, dojemné setkání. Toho, že nám lidé takto důvěřují, si velice vážíme. Kromě „běžné“ práce archivářů se snažíme pomáhat uspořádat archivy krajských spolků působících v zahraničí. Považujeme za určitou svou povinnost splatit alespoň z části dluh lidem, kteří naší zemi pomáhali, když procházela válečnými útrapami. Na to, že byla obnovena národní samostatnost našeho státu, mají i oni velkou zásluhu

Radvana NOVÁKOVÁ
Foto Jiří NOVÁK

PhDr. Jiří Křesťan, CSc., vedoucí oddělení fondů nestátní provenience s aktovkou, ve které přibyla do Národního archivu část osobního archivu Františka Kriegela